

Slovenske stvari.

Godovni govor

pri veliki besedi v goriški čitavnici 12. julija 1863.

Zložil in govoril dr. Josip Tonkli.

nam pripomore, kakor je poglavitni njeni cilj, k pridobitvi novih znanosti, da nam razširja polje delovanja, in da nam ravno s tem napravlja pravo pot k povzdigi vsestranske višje omike.

Čeravno se je izprva kupčevalo samo le iz pohlepa po materijalnem dobičku, to je, po dobičku v denarji ali blagu, ki ga je to kupčevanje prinašalo deželam, spremenjaje njihove pridelke v denar, in pa razprostiraje okoli sebe na vse strani življenje in delavnost; vendar to pomnoževanje bogatije ni najvažnija stvar, ki nam jo ima roditi trgovina, ampak najvažnija njena koristnost je pomnoževanje našega moralnega (duševnega) blagostanja s primerno, skrbno in umno rabo dobičkov, ki jih nam ona donaja. Ravno nji ima zahvaliti marsiktera država svojo veličino in svojo moč, zlasti angležka, ktere vlada je od nekdanj pri vsaki priložnosti skrbela — kakor še dandanašnji skrbi — le za podporo svoje trgovine, dobro in modro prevdarjaje, da po tem mora posebno tudi blagor dežele krepke korenine poganjati, razvijati in utemeljiti se po vsi državi. Dolžnost sveta je pač zategadel vsake vlade, da si prizadeva, kar najbolj more, pripomoči trgovini — tej poglavitni povzdigovavki našega vsestranskega blagostanja. Posebna dolžnost je vladi, marljivo in neumorno skrbeti, da se napravijo in množijo dobre občila, namreč ceste, zlasti železnice, kjer je le mogoče, da se naredijo kupčijske zveze ali društva s tujimi državami, — da se ustanovijo kupčijske naselitve v tujih deželah, — da se vpotijo primerne in dobre bankine naprave, in sploh da se porabi vsaka ugodna priložnost, vsak pripuščen in pošten pripomoček, ki služi v zboljšanje in podporo trgovanju, s tem naravno pa tudi krepanju in jačenju države. Kakoršno je stanje državljanov, takošno je stanje cele države; če so uni bogati, se vé, po trgovini, po poljedelstvu, po pridelovanji sirovih naravnih obrodov in po obrtni, bo gotovo tudi sama država bogata; bogatega pa vsak spoštuje in išče; siromaka se vsak ogibuje. Zato je živa resnica, kar je že nekdanj rekel pesnik Ovid: „Donec eris felix“ itd. — to je, „dokler si srečen (bogat), prijatelj boš imel obilo; ko pa si ubožec, samec ostaneš“, — in pa dalje tudi: „Pauper ubique jacet“, to je, „siromak je pinka povsod“.

Trgovina se deli v trgovino na debelo (v trgovino veliko) in pa v trgovino na drobno (v trgovino malo), blago namreč trgovec kupuje ali za to, da ga za denar ali pa v premeno spečava družim, ki ga zopet drugim prodajajo, ali pa za to, da ga prodaja naravnost tistim, ki ga kupujejo za svoj lastni povžitek, za svojo potrebo ali sploh za porabo v svojem gospodarstvu. Trgovina na debelo se dalje razdeluje: 1) v lastno trgovino, kadar kdo kupuje blago za svoj denar ali za kako drugo svoje blago, in pa na svoj račun (na svojo rajtengo), — 2) v naročeno trgovino, kadar kdo sprejema blago in pa tržuje ž njim na račun kakega drugega, — 3) v trgovino z vnanjo (inostransko), kadar se tržuje s tujimi deželami, — 4) v trgovino z notranjo, kadar tržujemo v svoji državi, in to v ravno istem mestu, kjer imamo svoje stanovanje, v isti deželi (provincii, pokrajini) ali pa tudi s prebivavci drugih dežel svoje države, — 5) v trgovino vvozno, kadar kupujemo in vpeljavamo v svojo državo tuje blago, — 6) v trgovino prevozno, kadar naročujemo blaga iz tujih dežel, in ga pa pošiljamo čez svojo državo zopet v kako tujo deželo, — in 7) v trgovino izvozno, kadar pošiljamo v tujo deželo blago v svoji državi pridelano ali tudi izprva tuje, pa pozneje v domačeno.

(Dalje prihodnjič.)

Častita gospôda! Govor, ki ga vam bom nocoj govoril, vjema se z namenom nocojsne slovesnosti; sukal se bo tedaj okoli pokristjanitve Slovanov in začetka slovanskega slovstva. Vsi zgodovinarji namreč so edine misli, da kršanstvo je prvi in najtrdnější temelj omike vsakega ljudstva. Začnem tedaj s tem, da povem I. tačasne stališča Slovanov, in II. njih notranje življenje, temu sledi III. povest pokristjanjenja Slovanov, in IV. kratek životopis slovanskih aposteljnov; za tem pride na vrsto V. utemeljitev slovanskega slovstva, in VI. sedanji stan slovensčine v Gorici sklene naj moj nocojsni govor.

I. O preseljevanji ljudstev.

Slovani so se premikali v nove selišča z Germani vred, tako, da so sedaj ž njimi združeni potovali, sedaj pa se za njimi premikali in od njih zapuščene kraje posedali.

Na severu so se preseljevali za Germani in so bili h koncu 6. in v začetku 7. stoletja posedli celo severno Evropo, na obeh stranéh reke Labe, po kateri so se imenovali Polabje, na bregu baltiškega morja Pomorjani; tik bavarskih Germanov so se bili naselili Čehi na današnjem Pemslem, nad njimi proti severju Poljaki in za njimi Rusi. — Na jugu so Slovenci se preseljevali združeni z Germani. Tako je sledila velika truma Slavenov leta 568 iz Panonije, današnjega Ogerskega za kraljem Longobardov Albojnom na zgornjo italijansko deželo; zmagali so z združenimi močmi carigradsko vojsko in si lepo deželo laško med seboj razdelili. Longobardi, katerih je bilo več po številu, so posedli lepši del pridobljene laške zemlje od genoveškega morja sèmkaj do reke Adige; Slaveni pa kot slabiji del, in pa še za to, da bi bližej bili bratom svojim, posedli so sedanjo benečansko deželo. Od teh Slavenov se je prihranila do današnjega dne le mala peščica okoli 40.000; ti so današnji benečanski Slovenci, ki stanujejo v gorah nad Vidmom in Čedadom na strani reke Dera do Rezije ob bregih reke Nadiže in na desni strani Soče. Tega plemena Slavenov je tudi malenkost govornika. Drugi pa, ki so se bili razširili po lepi Furlanii, ti so se vsi pofurlanili. Na te so se opirali drugi Slovenci, ki so bivali v sedanjem Primorskem, na Koroškem in v sosednih krajih Tirola, na Kranjskem, celem Štajarskem, na obeh stranéh Donave v sedanji nadvojvodini avstrijski in na zahodnjem Ogerskem. Ž njimi so mejili Hrvati, za njimi so bili Srbi in za temi Bolgari; tako da v 8. in 9. stoletji so se razprostirali Slovani od baltiškega do jadranskega morja; od Labe in Parskega in Tirola in reke Adige do črnega morja in do Azije. — Vsi ti Slaveni so spadali v dvoje plemen: v zahodno-severno in v južno-izhodno. K južno-izhodnjemu plemenu spadali so Slovenci ali Slaveni, Hrvati, Srbi, Bulgari, ki so vsi en jezik govorili, to je, starocerkveni ali staroslovenski jezik; njih srednja dežela bila je Panonija, današnje Ogersko, okoli blatnega jezera.

II. Njih notranje življenje.

Od notranjega življenja tadanjih Slovanov nam je le malo ali nič znano. Kar o njih vemo, je to, da so bili jako miroljubni in skrbni poljedelci. Raje so krivico trpeli, kakor da bi jo bili drugim delali; za orožje so le tedaj zgrabili, kadar je že sila kola lomila, in ko je

šlo za lastno varstvo, tedaj le kadar so bili napadeni. Bili so se pa tedaj nevstrašljivo in junaško in večidel je njih početje venčala zmaga. Bojevali so se le kot pešci; konjiki niso bili.

Tudi niso živeli v trdni državni zvezi med seboj, ker so žalibog premalo občinskega duha imeli. Njih načelniki so bili po vaséh „župani“, več vasí skupaj so bile zvezane pod „vélikega župana“. Ti župani, pri severno-zahodnem plemenu imenovani „starosti“, so ob času mira poravnavali prepire med ljudstvom in razsojevali po domačem pravu njih pravde.

Le ob času vojske se je celo pleme sebralo v veliko armado in izvolilo si voditelja pod imenom „vojvoda“. Po dokončani vojski je pa vojvoda bil prost župan, kakor je bil pred vojsko. Al včasih so vojske dalje trpele; vojvodi so dobili veselje do vladanja, in skušali so tudi po srečno dokončani vojski svojo oblast pridržati. Ljudstvo se je temu iz hvaležnosti udalo in imenovalo je take vojvode „kneze“. To je bil prvi začetek slovanske države.

Takih držav nahajamo v polovici 9. stoletja pri južno-izhodnem plemenu troje: Bolgare je vladal knez Borisa, na Panonskem okoli blatnega jezera knez Kocel, in na Moravskem v Velehradu knez Rastislav. (Dal. prih.)

Lepoznansko polje.

Slava in ljubezen.

Novela.

(Dalje.)

Kako pa je bilo med tem časom — vprašal bo morebiti marsikak bravec, še bolj pa kaka radovedna bravka — več sto milj od vojskiškega ruskega gledišča na domu Ivanovem? kako se je godilo materi njegovi, kako Blagajču in njegovi ljubeznjivi hčerki od taistega dneva, ko so se tako žalostno ločili?

Čudne dogodbe ti imam še povedati, ljubi moj.

Kar je Ivan bil zapustil dom, ponovilo se je bilo v gradovih Blagajčevem in matere njegove prejšno vaščansko življenje, samo da vladala je neka otožna tišina v tem poprej tako veselem domovji. Blagajč, Ivanka in mati shajali so se še bolj pogostoma kakor poprej, in vselej je bil predmed njihovih pogovorov srčno ljubljeni, v daljnih deželah in v smrtnih nevarnostih se nahajoči Ivan. Tudi obedve grajščinski družini razgovarjale ste se mnogokrat o Ivanu, kterege je vsakdo spoštoval in ljubil; samo staremu Marku naoblačilo se je skoraj vselej čelo, kadar je bil govor o Ivanu; — vselej je nevoljno pred se gledal in — molčal. Vidilo se je, da mu ti pogovori presedajo, akoravno je vsaki vedil, da Marka Ivana ljubi kakor oči v glavi. Vzrok temu pa ni bilo drugo ko to, da ga Ivan ni saboj za strežaja v vojsko vzel, kakor je starec želel. To je Marka silno peklo. Kar je namreč Ivana vidil kakor oficirja, skoraj znorel je radosti; ko pa je Ivan odhajal, hotel je z vso silo spremiti mladega svojega gospoda v boj, da bi ž njim na novo delil nevarnosti bojne, njemu še vedno tako ljube. Pa kam če stari revež?

Ta okoliščina vzrokovala je na domu Ivanovem pogostoma ravs in kavs.

Nekega dne po južini začne Marko v družinski sobi zopet oštevati majerico, ponavlja je ji, da je na pol slepa, da stara čepina je gotova škoda in tacega več. Dora se ohrabri, in — naj počí če počí — pred celo družino reče: „Zakaj me zopet psujete sem li jaz kriva, da vas niso odpeljali s saboj mladi gospod? pa zahvalite Boga, da tega niso storili vi tako niste več za drugo rabo kakor za zajčji boj“

„Molči baba“ — zagrmí srditi Marka — „pazi ti na svoje kokoši in pure, pa ne skrbi za me V mojih prséh še vedno bije junaško srce Bil sem vojak in k temu še koplör; to je treba, da veš, grda coprnica — pa zato se tudi še zdaj ne plašim boja . . .“ „Da, da“ — zavrne zopet Dora, ohrabrena po muzanji in posmehovanji ostale družine — „samo da bi kdo bil, da bi vas štupo-ramo za gospodom nosil . . .“ Vsa družina se krohotaje zasméja, Marka pa plane ko ogenj kviško. „Tiho! — zarujove — če ne, zmel ti bom švedraste tvoje kostí, kljuka presneta!“

„Res! presneto ste danes hrabri; kje ste nek spali sinoč?“ — reče Dora zopet jezično; pa čas je bilo odnesti ji peté, ker Marka segel je bil po gorjači, ki je stala v kotu.

„Dobro sem jo nacvrl, baburo“ — reče zadovoljen Marko sam pri sebi, potem gré v kuhinjo prižgat si orjaško pipo in zdajci korači na polje k tlačanom.

Take in enake dogodbe ponavljale so se prav pogostoma v gradu Kuljaničevem, v ostalem pa je tu kakor tudi v gradu Blagajčevem — kakor je bilo že povedano — vladala neka zamolkla tihota, ktero so poletí le včasih pesme poljedelk ter rog in pišalka vaščanskih pastirjev, pozimi pa popevke predíc v družinski sobi nekoliko motile.

Kmali potem, ko je bil Ivan odšel v vojsko, pričel je Ravsovič na novo dohajati v Blagajčev grad. Iz začetka prišel je le redko, kmali bolj pogostoma, poslednjič pa skoraj vsaki dan. Kadarkoli je prišel, vedil je pripovedovati Blagajču kake novosti: donašal pa je tudi Ivanka zdaj kako posebno cvetico ali sadja, zdaj kako krotko veverico, lepi par kanarčkov ali kaj družega tacega, da bi se ji le kaj prikupil. Ivanka sprejemala je sicer te darove; al sprejemala jih je s skrivno neko grozo. Bila bi jih gotovo vselej rada dala darilcu nazaj; al se je sirota bala, da bi ne bila razžalila s tem ne toliko darilca kakor veliko bolj svojega milega očeta, ki so se vedno bolj prijazni kazali Ravsoviču in razun z Ivanko, materjo Ivanovo in omenjenim grajščakom, niso marali z nikomur se zgovarjati veliko. Blagajč s početkom zime prične bolehati; k temu donašale so novine iz Ruskega za njega vedno bolj žalostne glase; to je bilo krivo, da je bil starec od dne do dne bolj čmern. Poslednjič je tako dalječ prišlo, da mu ni nihče več vstreči mogel razun Ravsoviča, kateri je z nekako prevdarjeno zvijačnostjo slinil se okoli Blagajča ter mu tako prikupil se vedno bolj in bolj. Ivanka je kmali zapazila, da oče njeni nič več nočejo govoriti o Ivanu in njeni svatbi, dasiravno jim je bilo to poprej vsaki hip na jeziku. To zapazila je tudi mati Ivanova, kateri se je zraven tega tudi dozdevalo, da je Blagajč proti nji nekako omrznil. Bila bi vsled tega tudi rada prenehala s svojim pohodom, ako bi ji ne bilo za Ivanko, ktera jo je pri živem Bogu zaklinjala, naj je ne zapusti same poleg bolehnega očeta in pustega Ravsoviča, na kterege slednjega edino na celem svetu ji je mrzelo, akoravno je bila deklica krotkih, rekel bi, golobjih čutil.

Po požaru mesta Moskve raznesli so se povsod žalostni glasovi o vojski francozki. Blagajču presedale so te novice tako, da bila je njegova čmrnost in bolehnost vedno hujša. Ivanka in gospá Kuljaničeva pretakale ste zastran tega pogostoma vroče solze, tolaživše se med sabo, akoravno velikrat polastile so se ju nenadoma strašne misli. Pa kako bi ne, ker o ljubljennem Ivanu niste ne najmanj besedice in nobene novice zvediti mogle, da ste bile celó v dvomu, je li živ ali mrtev. V teh njunih neizrekljivih mukah bi bile ju pač tolažile pisma, ktere je, kakor vemo, Ivan pisal iz Ruskega; al od teh listov doma žalibog ni bilo ne duha ne sluha. Ravsovič je gospé tolažil in miloval na vsaki mogoči

polku malo po malo ponehuje, v 2. banskem polku pa je še huda, kakor tudi v gradiškanskem; v 2. banskem polku je med 6740 govedi poginilo dosihmal že 1590. V obeh teh polkih pa razsaja kuga v tistih selih najhujše, ki so blizu Save in Une, kamor Turki še zmirom mrho mečejo in tako okužujejo živino. Zato je deželna zagrebška general-komanda se zopet obrnila do c. kr. vojaškega ministerstva, naj zahteva od turške vlade, da ne trpi tega.

Ovčje kuge je v ogulinskem, sluinskem in v 2. banskem polku še zmirom dosti, čeravno nekoliko ponehuje. Vsi tamošnji zdravniki so zdaj tudi ene misli, da goveja in ovčja kuga ste ena bolezen.

V Bosni na Turškem razsajate obe kugi še hudo.

Kratek razgovor o važnosti trgovine in brodarstva.

(Dalje.)

Mnogi učeni možje, ki so pisali o narodnem gospodarstvu (Nationalöconomie), zagovarjajo jako razširjeno misel, da samo tisti državljani pripomorejo bogastvu in blagostanju države, kateri se pečajo z obdelanjem zemlje in pa s porabo poljskih pridelkov; al nasprotno so drugi zopet dokazali, da najbolja pot, ki more peljati k bogastvu prebivavce, ktere si bodi države, je opuščanje in pa tudi ojstra prepoved vpeljevanja ali vvaževanja tacega tujega blaga, ki se lahko domá, to je, v svoji državi prideluje. Po njih mislih je treba tedaj le preiskovati: dobiva li od nje denarjev tuja dežela, ali pa ona od te; ako se hoče zvediti, ali pomnožuje se njeno bogastvo ali se pa manjša?

Drugi pa so si prizadevali poravnati ali saj nekako sprijatli te dvojne nasprotne načeli, in to z jasnimi dokazi, da samo tadaj postaja država velika, imenitna, bogata in cveteča, kadar njeni udje umno sledé naravskim postavam in napravam, vživajo vso slobodnost, da morejo iskati si poštenega dobička po kakoršni si bodi poti in kjer koli si bodi, tedaj tudi premenjevati svoje premoženje in svoje pridelke s premoženjem in s pridelki družih, — potem tedaj: s porabo zemlje za pridelovanje blaga ne samo za neposredno vžitje, ampak tudi za prenašanje in za spečevanje, to je, za obrtnijo in za trgovino.

Ravno to tretje, zares temeljito mnenje, nam skorej da s prstom kaže pot, ktere se imamo držati, da ne samo sploh vsa naša država, ampak posebno tudi vsaka njena pokrajina (dežela) obogati, ali vsaj dobro napreduje s trgovino. Dvomiti namreč nihče ne more, da ta in una osiromači, ako še toliko ne pridelala, kolikor ji je sami potreba, in je tedaj celó prisiljena vpeljati blaga za svojo rabo iz tujega, in pa potem pošiljati svoj denar v tuje, nimaje ničesa tacega, da bi ga tudi ona tje izpeljevala za denar ali pa v premeno z drugim blagom nji potrebnim. Treba tedaj, da prebivavci vsake dežele marljivo skrbijo in delajo, da si s porabo svoje zemlje in pa z obrtnijo napravljajo toliko blaga, da ga tudi na tuje spečavajo, to je, da tržujejo z drugimi deželami, in si tako pridobivajo denarjev, za vsestransko izboljšanje svojega gospodarstva in s tem naravno tudi gospodarstva svojih udov. — Gorje toraj deželi, ki blaga le ali vsaj največidel prejeme iz tujega za svoj vžitek, in pa nič ali le malo svojega tje spečava!

II. Brodarstvo ali umetnost voziti se po vodah, to je, po rekah, po jezerih in po morjih. Trgovina se je bila še le dobro in jako razprostrla in svojo moč med človeškim rodом razvila, ko so bili ljudje začeli brodariti od kraja do kraja po morjih in sploh po vodah, ki so jih poprej tako ločile, da so morali si ostati tuji

in neznani. — Brodarstvo ne podpira samo le trgovine, ampak ono je ž njo, kakor od nekdanj, tudi pripomoček k bogatenju in razprostiranju raznih vrst znanstva med prebivavci vsega sveta. Saj je povestnica brodnarstva ob enem tudi povestnica pajdašenja ali občenja narodov, in pa prostiranja omike med njimi.

Brodarstvo je tako staro, da ne vemo prav, kdaj da je bilo iznajdeno. V občni povestnici beremo vendar, da najprvi so bili Feničani, to je, nekdanji prebivavci zahodnega azijskega primorja, ki so bili začetniki brodarenja. Znano nam je tudi dalje, da posebno tudi Jugoslovani, zlasti Iliri v nekdanji tako imenovani Liburnii na otocih jadranskega morja so že zdavno sloveli zarad svojega brodarstva. Resnico nam je pač povedal naš slavni Vodnik, ko je v tem oziru pel:

„Ilirjan že močan
Na morji je bil,
Ko Rimec se ladje
Je tesat' učil.“

Vemo pa, da tudi še današnji prebivavci ravno tistih krajev, to je, Lišinjani (Ilirjani) posedajo veliko trgovskih brodov, ki jim Italijani pravijo „bastimenti di lungo corso“ (to je, velikih bark za brodarenje do daljnih dežel), in da pogumno brodarijo po celem svetu, vračajo se le za malo časa domú po dolgem pomorskem brodarenji. — Brž ko ne so se ljudje izprva vozili le po rekah ali prav blizo primorja, in da le pozneje so si upali v plitvah dalje na morje. Najprvo imenovanje čolna se najde v pismih feniškega pisatelja Sanhunjatona, ki je nek 1250 let pred Kristusovim rojstvom živel v Baritosu, svojem rojstnem mestu, kakor pravijo. Po njegovih besedah je neki Anzous drevesu veje odsekali, ga potem izvotlil s pomočjo ognja, in se izročil morju v takem trohljivem čolnicu. Pisatelja Plini in Poluks pa pripovedujeta, da za vožnjo več oseb po rekah, jezerih in morjih so se ljudje posluževali nekako večih čolnov napravljenih iz pletenine, ki so jo pokrivali z živalskimi kožami. Pozneje so še le namestovali pletenino z drevesci pripognjenimi, kože pa z diljami, ki so jih lepo skladali diljo na diljo. Izprva so pehali ladije z rantami (prekljami) naprej, pozneje pa s širokimi vesli. Krmilo je bil znašel Tifis. Najstareje ladije so imele dvoje krmil, namreč eno spred, eno zad, da so se tedaj dale gnati naprej in tudi nazaj. Iznajdeniki jader so bili, kakor se pripoveduje, Samotraci. Od početka ni bilo mačkov, kakor jih imamo dandanašnji; v nekdanjih časih so brodarji (mornarji) namesto njih vpotrebovali velike kamne, ki so jih vezali z vrvmi, in jih vtopljevali na dno; poznejšo podobo jim je neki dal Scit Anacharsis. (Kon. prih.)

Slovenske stvari.

Godovni govor

pri veliki besedi v goriški čitavnici 12. julija 1863.

Zložil in govoril dr. Josip Tonkli.

(Dalje.)

III. Pokristjanitev Slovanov.

Kakor vse druge ljudstva bili so tudi Slovani iz začetka pagani (ajdje). Luč kršanske vere jim je prisvetila od treh strani: od Ogleja so patrijarhi pošiljali misijonarje med Slavene po Ilirii, solnogradski škoje so jih pošiljali med Slovane po Gorotanu, ktera je obsegala ne le današnje Koroško, en del Krajne in Štirje, ampak tudi velik del Parskega, na obeh straneh Donave in na Moravskem, in Carigrad je pošiljal svoje misijonarje na Bolgarsko in v Panonijo.

Med Slovani so bili prvi Slovenci, katerim je luč sv. vere prisijala po patrijarhih iz Ogleja, ki so bili

nasledniki sv. Mohora, čigar 18stoletni spomin danes obhajamo. Bil je sv. Mohor že leta 63. po Krist. od sv. Petra za škofa oglejskega posvečen; oglejska škofija se je potem premenila v nadškofijo in iz nadškofije postal je patrijarhat v Ogleji, iz patrijarhata postale ste pod Marijo Terezijo nadškofiji goriška in videmska. Oglejski misijonarji so imeli dober uspeh, ker so bili slovanskemu jeziku kos, in ker je bil čist njih namen, Slovence samo Kristusovi veri pridobiti. — Nemški misijonarji iz Solnograda so imeli med Slovani le malo uspeha in to iz naslednjih vzrokov: Oni so le slabo ali čisto nič umeli slovanski jezik; vrh tega so povsod, kamor so prišli, vpeljavali in nakladali ljudstvu poprej neznane davke, ki so jih imenovali „desetina.“ Največa overa je bila pa ta, da so Nemci vse kršanski veri pridobljene ljudstva tudi nemški vladi Karolinov podvreči hotli.

Od Carigrada je prisvetila luč kršanske vere Bolgarom, Slovenam v Panonii in na Moravskem in sicer po sv. Cirilu in Metodu.

IV. Životopis Cirila in Metoda.

Povedal bom le v kratkem nekaj o življenji teh svetih mož, ki ju s ponosom imenujemo „apostola Slovanov“. O prvi njih mladosti je le malo nam znano. Mlajši brat Ciril imenoval se je Konstantin, in rojen je bil leta 827 v Solunu (Saloniki), ki je bilo veliko in bogato kupčijsko mesto grškega cesarstva. Starejšega brata Metoda rojstno leto ni nam znano. Mesto Solun je bilo tačas na pol grško in na pol slovansko; imela sta tedaj Ciril in Metod priložnost, že od malih nog se naučiti slovanskega jezika. Oba brata sta se pridno vadila v grški in latinski literaturi, in Ciril se je pečal še posebej z modroslovjem in sicer s takim uspehom, da so ga imenovali modroslovca. Metod se je bil podal v samostan na goro Olimp, kjer je bil v duhovnika posvečen. Ciril pa je svoje izgojilo dokončal v Carigradu na carskem dvoru. Akoravno so Cirilu ponujali velike posvetne časti, se je bil vendar tudi on vsej posvetni časti in sreči odpovedal in se dal v duhovnega posvetiti. Potem se je bil tudi Ciril podal v samostan na Olimp k bratu Metodu, in se je tamkaj pripravljal za misijonsko delo med Slovani, za katerih duševni blagor je posebno gorel. Preden je bil k Slovanom prišel, poslali so ga bili h Kozarom, ki je bilo pagansko ljudstvo nad črnim morjem. Na poti k njim je bil našel ostanke sv. Klementa, 3. naslednika sv. Petra, v Kersonesu. Po srčno dokončanem poslu se zopet povrne v samostan na Olimp, in kmali sta oba brata poslana med Bolgare. Tukaj sta prvič začela Slovanom v slovanskem jeziku oznanovati sv. vero in krstila sta tudi bolgarskega kneza Borisa. Njuna visoka učenost, gladki in v srce segajoči govori in globoko čutje za blagor človeštva so jima pridobili vse srca Bolgarov in razširila nju slavo po celem slovanskem svetu, in dospel je nju glas posebno na Moravsko. Vladal je ta čas veliko moravsko državo velikodušni knez Rastislav, Slovan od pet do glave. On je bil prvi spoznal, kaka sila in nevarnost da preti Slovanom od zahoda po Nemcih, in sklenil je svojo državo neodvisno ohraniti ne le od nemških kraljev, ampak tudi od nemških škofov. Pošlje tedaj koj poslance v Carigrad do cara Mihaela III. naj bi mu poslal mož, ki bi znali slovanski njegove ljudstva v pravi veri kršanski podučevati. Car Mihael sv. Cirila in Metoda pred se pokliče in jima naznani željo kneza moravskega. Z veseljem sprejmeta posel in gresta h koncu leta 862 s poslanci v nov vinograd Gospodov na Moravsko na Velehrad, stolno mesto kneza Rastislava. *)

Sveta solunska brata se lotita koj težkega dela, podučujeta ljudstvo v slovanskem jeziku z gladko in gorečo besedo; utemeljita in posvetita veliko cerkev; požigata stare lipove bregove, katerih je bilo še na kupe: združita okoli sebe veliko učencev, jih učita slovanske pisave in pripravljata v duhovski stan. Kar je Slované pridobilo za vselej veri Kristusovi, to je bilo opravljanje vse službe Božje v slovanskem jeziku. Po štirih letih tacega delovanja se napotita Ciril in Metod na čelu veliko učencev v Rim, in seboj neseta ostanke sv. Klementa. Na poti prideta h knezu Kocelu, ki je vladal Slovence v Pionii okoli blatnega jezera, in čigar država je mejila s Slovenci v Ilirii. Tudi tukaj sta ljudstva v domačem jeziku podučevala, ki ju je navdušeno poslušalo. Sprejmejo ju od tod še drugi učenci kneza Kocela, ki so želeli v Rimu za duhovne posvečeni biti. V Rim prideta leta 867, kjer je sedel na stolu sv. Petra papež Adrijan II. On ju na čelu vseh kardinalov pri vratih sprejme in v slovesni procesii v Rim pelje. — V Rimu sta bila Metod in Ciril v škofa povzdignjena, in nju učenci za duhovne posvečeni. Sv. Ciril umerje 40 dni potem 14. februarja 869 v veliko žalost svojega brata Metoda in svojih učencev, in v neizmerno zgubo Slovanov. Še na smrtni postelji je Metodu Slované živo priporočal in ga prosil, da bi se koj k njim nazaj vrnil. Pokopan je bil sv. Ciril z veliko slovesnostjo v kapeli sv. Klementa. (Dal. prih.)

Slovstvo slovansko.

* *Slovenska slovnica v spregledih.* Svojim učencem v spomin in vsem, ki se učé slovenščine, v pospeh in polajšanje pri učenju sestavil Anton Lé sar.

„Nate kratko slovnico, da je ni krajše, in vendar tako osnovano, da vam slovniska pravila živa stopajo pred oči, — skoraj jih lahko s prsti tipate!“ S temi besedami učeni gospod profesor na realki ljubljanski (ktera je lepo to delo sprejela v letošnji svoj šolski letopis) podaja vsem, ki se učé maternega svojega jezika, kratke in razvidne spreglede, da se jim tako polajša učenje. Dobra misel je bila to zlasti dandanašnji, ko bi marsikdo naših domačinov in domačink, ki sicer gladko govori pa ne pravilno jezik slovanski, se ga rad slovniško (gramatično) naučil; al izpeljati to misel tako na kratko, da celo slovnico imaš le na 4 pól ah, more le tak, kdor je jeziku do jedra segel. Da je to gosp. Lé sar, spričal je že večkrat z izvrstnimi svojimi deli; pričuje tudi to njegovo najnovejše delo. Svesti smo, da bo vsak segel po tej kratki, pa vendar temeljiti slovnici. Cena ji je le 50 nov. krajc., dobiva se tudi v čitavnici ljubljanski.

* *Pesmarica.* Na svetlo dal in Jugoslavenkam posvetil dr. J. R. Razlag, odvetnik v Brežicah na Slovanskem. Obsega „Pesmarica“ naša okoli 300 večidel slovanskih, pa tudi hrvaško-srbskih in českih pesem. Zbral je rodoljubni izdatelj najlepših pesem, večidel takih, ki slovijo ali po besedi ali po napevih, „da bodo milodišeča kitica za tisočletnico slovanskih blagovestnikov sv. Cirila in Metoda, da bode še vročejša naša ljubezen do domovine in cesarja!“ Pojdi tedaj po svetu slovanskem „Pesmarica“ mila; oglasi se v vsaki hiši, tudi prostega kmetiča; porok smo ti, da s sladkimi svojimi glasi bodeš radostno sprejeta povsod, kjer Slovenec in Slovenka v pesmih moli Boga, kjer svojo iskreno ljubezen razodeva do domovine in cesarja, kjer v veselji ali tugi v pesmi izliva svoje občutke. — Mična knjižica, tako bogato obdarjena, velja le 50 nov. krajc.

*) Velehrad ni dan danes sicer veliko mesto, ampak samo prost grofjski grad, in kjer je bilo združeno pred 8 dni čez 100.000

Slovanov od vseh vetrov, ki so praznovali slovesno tisočletni spomin svetih slovanskih apostolov Cirila in Metoda.